

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SEKRETARYASIYLA İLGİLİ BAZI İDARİ MESELELER VE HAL ÇARELERİ

Dr. Türkkaya ATAÖV

Çok kısa bir zamanda kurulan Birleşmiş Milletler Sekretaryası ile ilgili idarî meseleler gün geçtikçe göze batmağa başladılar. Birleşmiş Milletler kurulduktan sonra Sekretaryanın ülkülerinin tâyini, yüksek rütbeli memurlarının yetkilerinin tespiti, bünyesinin tertibi, ehliyetli idarecilerin yetiştirilmesi, bütçe meselelerinin yoluna konması ve Birleşmiş Milletler gâyelerinin halk efkârına tanıtılması gerekiyordu. Birleşmiş Milletler'in Milletler Cemiyetinin dar tecrübesinden faydalanarak sayısız idarî, malî, bünyevî, personel ve propaganda meselelerini halletmesi beklenemezdi. Maamafih, milletlerarası hâdiselerin tazyik ve ehemmiyeti Birleşmiş Milletleri bu problemleri bir an evvel ele almağa zorlarken bu beynelmilel teşkilâtın kısım ve şube şefleri çok defa kolay-kolay değişmeyen bazı idarî ölçü ve usûllerle bütçe icapları arasında sıkışıp kaldılar. Gene Birleşmiş Milletler idarecileri teşkilât içinde muhtelif şubelerin yetki ve mes'ûliyetini paylaşamamalarından, Birleşmiş Milletler Anayasasının bazı hususlarda vuzuh ve kesinlikten mahrum oluşundan ve Sekretarya'nın günlük faaliyetinde nazariye ile tatbikat arasında büyük farklardan şikâyetçi oldular. Bu çalışmanın amacı a) Genel Sekreter, b) personel, c) bütçe ve d) halk efkârını aydınlatmak ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler'in dört mühim idarî problemini incelemektir.

I. GENEL SEKRETER'İN ROLÜ

Bütün imkân ve zayıf tarafları bir yana, Genel Sekreter'in rolü beynelmilel ringde hüküm süren bazı siyasî hakikatlerle sınırlıdır. Bazıları Genel Sekreter'in bütün Birleşmiş Milletler teşkilâtının sembolü olduğunu ileri sürerek bütün milletlerin görüşlerine tercümanlık etmesini, Albert Thomas gibi fikir ve harekette ces'ur ve girgin olmasını ve üye devletleri millî menfaatlerin üstüne çıkmağa davet etmesini bekliyorlar. Diğerleri ise Sir Eric Drummond'u örnek alarak Genel Sekreter'i perde arkasında bir ara-bulucu rolünde görüyor ve teşkilâtın beynelmilel hüviyetinden istifade ederek bağımsız bir siyaset gütmesini doğru bulmuyorlar.

A. *Thomas'ın Dinamizmi, Drummond'un Ağırbaşlılığı ve Avenol'un Silikliği.*

Bir Fransız devlet adamı, bir Sosyalist lider ve tarihçi olan Albert Thomas (1878 - 1932) milletlerarası teşkilâtlarda kuvvetli ve gayretli idarecilere örnek sayılmalıdır. (1) Birçok kimse onun için «Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı direktöründen beklenen bütün kabiliyet ve vasıflara haiz» demişti. (2) Albert Thomas'ın bu olaganüstü muvaffakiyetinde şüphesiz kendinin bir sosyalist oluşunun ve başı olduğu teşkilâta bütün diğer sosyalistler tarafından desteklenmesinin büyük payı var. Albert Thomas tahditli bazı içtimaî problemlerle uğraşan ve hususî bir maksadı olan bir teşkilâtın başına getirildiği için talihli sayılabilir. Daha çok işçi meselelerine munhasır konularda hükûmet delegeleriyle iş veren ve işçi mümessillerini uzlaştırmak zor olmuyordu. Alınan neticelerde Thomas'ın şahsiyet, bilgi, maharet ve azminin de büyük etkisi görülüyordu. O kolayca kontrol edilebilecek bir kuvvet değildi. İşçi sendikalarına cemiyet bünyesinde ilk defa olarak bir mevki temin etmiş olmasına rağmen yalnız işçi sözcüsü olarak kalmadı. Madrid'e, Papa'ya ve Mussolini'ye yaptığı ziyaretler dolayısıyla işçi mümessilleriyle sık - sık bozduğu vâkidir. Bu gibi hâdiselerde bir sürü tehlike ve mes'ûliyeti omuzlarına almış olmasına rağmen Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı'nın rakipsiz lideri olarak kaldı. Yalnız başkanı olduğu teşkilâta hürmet görmekte kalmayıp yabancı başkentlerde ismi güven ve sevgiyle anılıyordu. Thomas Almanya'nın dostluğunu kazanmağa çalıştı, Mussolini ve İspanya ile iyi geçinmeğe gayret etti, Polanya ve Küçük Antant devletleriyle dostluğunu ilerletti, İskandinavya memleketlerinden takdir topladı ve Asya ile Amerika kıt'alarını da ihmal etmedi.

Albert Thomas'ın tecrübesinden sonra Milletler Cemiyeti Misakını yazanlar Genel Sekreter'e geniş siyasî yetkiler tanımak istediler. (3) Genel Sekreter'e oldukça müessir «Şansölye» lâkabını vermek isteyenler de olmasına rağmen Eleftherios Venizelos ayarında tanınmış bir devlet adamı bu vazifeye getirilemeyince Genel Sekreter'in rolüne atfedilen ehemmiyet sönmeğe başladı ve Milletler Cemiyeti Misakı Genel Sekreter'in vazifelerinden bahsederken sadece şunları söylemekle yetindi :

«... Cemiyetin Genel Sekreter'i hukuken Genel Kurulun ve Meclisin de Genel Sekreterliğini yapacaktır... Cemiyet Üyelerinden

(1) International Labor Office, In Memory of Albert Thomas. Geneva, 1932.

(2) E. J. Phelan, Yes and Albert Thomas. New York, Columbia University Press, 1949, s. 35.

(3) David H. Miller, The Drafting of the Covenant. Vol. II, New York, G. P. Putnam's Sons, 1928, s. 120 - 121.

birine doğrudan doğruya taallük etsin veya etmesin her harb veya harb tehdidinin bütün Cemiyeti ilgilendireceği ve Cemiyetin milletlerarası barışı müessir bir şekilde korumaya yarayacak tedbirleri almakla mükellef olduğu sarıh bir şekilde beyan olunur. Böyle bir durumda, Cemiyetin herhangi bir Üyesinin talebi üzerine, Genel Sekreter Meclisi toplantıya davet eder...

Meclis üyeleri aralarında münasebetlerin kesilmesini doğurabilecek mahiyette bir anlaşmazlık çıktığı ve bu anlaşmazlık hakemlik veya on - üçüncü maddede derpiş olunan kaza usûlüne havâle edilmediği takdirde, anlaşmazlığın Meclise tevdiinde mutabıktırlar. Bu hususta Üyelerin birinin tam bir tahkik ve tetkik için her türlü tedbirleri alacak olan Genel Sekreteri bu anlaşmazlıktan haberdar etmesi kâfidir. Taraflar dâvalarının izahnamesini ispat edici vakılar ve vesikalarla birlikte en kısa zamanda Genel Sekreter'e vermelidirler.» (4)

Ranshofen - Wertheimer'in tarifiyle «taşkın bir enerji ve dikkate şayan bir şahsî magnetizme sahip olan» (5) Albert Thomas yaratıcı bir siyaset adamıydı; Milletler Cemiyetinin ilk Genel Sekreteri Sir Eric Drummond ise dünya basınında ön safa geçmek istemeyen sessiz fakat örnek bir memurdu. Herşeyden evvel «kendini ve Sekretarya'yı, mümkün olduğu kadar, siyasî faaliyetlerin gerisinde tutma gayesini güdüyordu.» (6) Stephen M. Schwebel'in dediği gibi, Sir Eric Drummond günlük hayatında çekingen ve tesirsiz olmasına rağmen «perde gerisinde diplomatik faaliyetiyle müessir bir siyasî kuvvet» haline gelmişti. (7) Drummond Genel Sekreterlik vazifelerini herşeyden evvel bir idarecilik olarak kabul etmişti. Birinci sınıf bir İngiliz memuru gibi sınırlandırılmış yetkilerini ehliyetle kullanmasını bildi. Drummond'un eski bir yardımcısının dediği gibi, Milletler Cemiyetinin ilk Genel Sekreteri'nin en büyük hususiyeti «bîtaraf, emniyet edilebilir, bilgili ve ara - bulucu» bir diplomat oluşuydu. (8) Sir Cecil de, Drummond için şunları söyledi : «Vakit ve halin icabına göre hareket etmesini bilen Drummond güçlükler karşısında çare

(4) Milletler Cemiyeti Misakı, 6, 11 ve 15'inci maddeler.

(5) E. F. Ranshofen - Wertheimer, *The International Secretariat*. Washington, Carnegie Endowment, 1945, s. 385.

(6) F. P. Walters, *A History of the League of Nations*. London, Oxford University Press, 1952, s. 559.

(7) Stephen M. Schwebel, *The Secretary - General of the United Nations: His Political Powers and Practice*, Cambridge, Harvard University Press, 1952, s. 6.

(8) J. W. Wilson, «Problems of an International Secretariat,» *International Affairs*. Vol. XX, 1944.

ve vesâiki çok ve her siyasî meseleyi bütün cepheleriyle bir anda anlama kudretine sahipti... En mühimi, Drummond bütün milletlerin emniyetini kazanmış bir insandı.» (9) Drummond'un halefi Joseph Avenol ise «ne Sekreteryâ'nın, ne de Milletler Cemiyetinde üye heyetlerin itimadını kazanmıştı.» (10) Avenol'un siyasî nüfuzu da Milletler Cemiyetiyle birlikte çöktü. (11)

B. Genel Sekreter'in İdareci, Koordinatör ve Barışın Bekçisi Olarak Yetkileri :

Bir anlamda, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Milletler Cemiyeti Genel Sekreterinin halefidir. Genel Sekreterin herşeyden evvel «beynelmüllel bir diplomat» olması gerekiyordu. Genel Sekretere verilmesi düşünülen vazifeler okadar mühim ve çeşitli idi ki A. B. D. Hariciye Vekâleti bu işe iki kişiyi memur etmeyi düşündü. «Başkan» (*President*) sıfatını taşıyacak olan zat siyasî işlere bakacak ve Genel Sekreter de Birleşmiş Milletler'i idare vazifesini üstüne alacaktı. (12) Bu tasarı tatbik edilseydi Genel Sekreter şüphesiz dünyanın en yüksek idare âmiri olduktan başka bazı vazifeler daha yüklenecekti. Halbuki Birleşmiş Milletler Anayasasında Genel Sekreterlik vazifelerini tâyin ve tespit eden maddelerden 97'inci madde şöyle diyor : «Sekreterlik bir Genel Sekreter ile Teşkilâtın icab ettirebileceği memurları ihtiva eder. Genel Sekreter Güvenlik Meclisinin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından tâyin edilir. Genel Sekreter Teşkilâtın en yüksek memurudur.»

San Francisco müzakerelerinde ve Hazırlayıcı Komisyon toplantılarında Genel Sekreter'in hizmet süresi, seçiliş şekli ve benzeri konular da görüşülmüşse de bunların Genel Sekreter'in rolü ile doğrudan doğruya ilgisi olmadığından yalnız alınan bazı kararları zikrederim. Genel Sekreter'in hazır olup rey veren üyelerin çoğunluğuyla seçilmesine karar verildi. (13) Dumbarton Oaks'da Genel Sekreter için evvelâ «seçilmesi» tabiri teklif edilmişse de Genel Sekreterliğin idarî mahiyetini ehemmiyetle belirtmek ihtiyacı hissedildiğinden «Genel Sekreter

(9) Viscount Cecil, *A Great Experiment*. New York, Oxford University Press, 1941, s. 90.

(10) Walters, *op. cit.*, s. 560.

(11) Avenol'un nüfuzunun azalması mevzuu için bk.: Schwebel, *op. cit.*, s. 214 - 224.

(12) Royal Institute of International Affairs, *The International Secretariat of the Future*. London, Oxford University Press, 1944, s. 32 - 33.

(13) United Nations, General Assembly, First Session, 17th Plenary Meeting, A/64, s. 14.

tâyin edilecektir» ibaresi daha faydalı görülmüştür. (4) Diğer taraftan, Genel Sekreter Genel Kurula her hususta tâbi olmadığından Hans Kelsen *tâyin* süzünün mahzurlu olduğunu iddia ediyor. (15) Kurul Hazırlayıcı Komisyonun teklif ettiği beş yıllık vazife süresini kabul etti. Bu süre sonunda Genel Sekreter'in çoğunluk oyu ile tekrar tâyin edilmesi lüzumu Genel Sekreterin bütün üyelerin itimadını kazanmış bir idareci olarak durumunu kuvvetlendirmektedir.

Birleşmiş Milletler Anayasası 97'inci maddesinin son kısmında Genel Sekreterin «Teşkilâtın en yüksek memuru» olarak tarif edilmesinde gâye Genel Sekreter'in 98 ve 99'uncu maddelerde zikredilen yetkileri ile muvazene temin etmekten ibarettir. Hazırlayıcı Komisyonun raporunda işaret ettiği gibi, «alınacak kararlar ve takip edilecek siyasette zemini hazırlamak ve bu kararları Teşkilât üyeleriyle iş birliği yaparak tatbik sahasına koymak vazifesi Sekreteryaya aittir. Bu vazifelerin yerine getiriliş tarzının Birleşmiş Milletler Anayasasında zikredilen gâyelerin tahakkukunda büyük payı olacaktır.» (16) Öyleyse, 97'inci madde Genel Sekreterin rolünü idareci olarak tespit etmektedir. Bu tarife göre, Genel Sekreter yalnız en yüksek rütbeli memur olmakla kalmayacak «idarenin bizzat ta kendisi olacaktır.» (17)

Birleşmiş Milletler Anayasasının 98'inci maddesi de şöyle demektedir : «Genel Sekreter Genel Kurulun, Güvenlik Konseyinin, Ekonomik ve Sosyal Meclisin ve Vesâyet Meclisinin bütün toplantılarında işbu sıfatla hareket eder ve bu uzuvlar tarafından kendine verilen görevleri yapar. Teşkilâtın çalışması hakkında Genel Kurula bir yıllık rapor sunar.» San Francisco'da geniş münakaşalara yol açmayan bu madde Genel Sekreter'i aynı zamanda bir koordinatör mevkiine koymaktadır. (18) Genel Sekreter bu yetkilerini kendini Genel Kurul ve diğer Meclislerde temsil edecek yardımcılara muvakkaten devredebilir. San Francisco Konferansına iştirak edenler 98'inci maddenin Genel Sekretere geniş yetkiler tanınmasına taraftardılar. (19) Bu maddenin umumî oluşu sebebiyle bazı müphemiyet ve muğlaklığa sebebiyet verdiği şüphe götürmez. Güvenlik Konseyi Muvakkat Usûllerinin 22'inci maddesine göre, Güvenlik Konseyine yalnız Genel Sekreter değil, onu temsil eden yardımcılarını da söz

(14) UNCIO, Documents, Vol. VII, s. 389.

(15) Hans Kelsen, The Law of the United Nations. London, Stewens and Sons, 1951, s. 296.

(16) Preparatory Commission, Report. Doc. PC/20, s. 84 - 85.

(17) Schwebel, op. cit., s. 44.

(18) Carnegie Endowment for International Peace, The United Nations Secretariat : UN Studies, No. 4, New York, 1950, s. 31 - 40.

(19) UNCIO, Documents. Vol. VII, s. 555 - 556.

veya yazıyla açıklamalarda bulunabilir. Yalnız Genel Sekreter'in Birleşmiş Milletler Anayasasının ona tevdi ettiği yetkileri lüzumunda yardımcılara tevcih etme hakkının bizzat Anayasa'da zikri gerekirdi. Buna ilâveten, Genel Sekreter'in yetkilerini yardımcılara devretmesine Genel Kurulun mu, Güvenlik Konseyinin mi, yoksa diğer Meclislerin mi karar vereceği Birleşmiş Milletler Anayasasında sarîh olarak belirtilmemiştir. (20)

Genel Sekreter'le ilgili olan 99'uncu madde şöyle demektedir: «Genel Sekreter fikrinde milletlerarası barış ve güvenliğin muhafazasını tehlikeye koyabilecek her hususa Güvenlik Meclisinin dikkatini çekebilir.» Bu madde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine evvelce hiç kimseye nasib olmayan bazı siyasî mes'ûliyetler yüklemektedir. Hazırlayıcı Komisyonun da belirttiği gibi, bu madde Genel Sekreter'e «her hususta ehemmiyetli siyasî kararlar verme hakkı» nı tanımaktadır. (21) O halde, Genel Sekreter, Herbert V. Evatt'ın işaret ettiği gibi, yalnız bir idareci değildir. (22)

99'uncu madde ile ilgili olarak San Francisco müzâkereleri şu iki noktada cereyan etti: a.) Genel Sekreter barış ve güvenliği tehlikeye koyan meseleyi Genel Kurula mı, yoksa Güvenlik Konseyine mi arzmelidir. (23) Genel Sekreter yalnız barış ve güvenliğin muhafazasını tehlikeye koyan hâdiselere mi, yoksa herhangi bir meseleye mi dikkati çekme hakkına sahip olacaktır? (24) Hazırlayıcı Komisyonun tefsiri Genel Sekreterin 99'uncu maddede zikredilen yetkilerini genişletti. Genel Sekreter ciddî siyasî tesirleri olabilecek iktisadî ve içtimaî meseleleri de nazarı itibare alabilecekti. Komisyon bu tefsirin Genel Sekreter'e «bazı hususî haklar» tanıdığını açıkça ifade etti. (25) Güvenlik Konseyi Uzmanlar Komitesi de 99'uncu maddenin Genel Sekretere geniş haklar tanıdığını tespit etti. (26)

(20) Birleşmiş Milletler Anayasasının 21 inci maddesi Genel Sekreter'in tetkiklerini yardımcılara tevcih hususunda kararın Genel Kurula, 30'uncu madde Güvenlik Konseyine, 72'inci madde Ekonomik ve Sosyal Meclise, 90'ıncı madde de Vesâyet Meclisine ait olduğunu zikretmektedir.

(21) Preparatory Commission, Report. 1946, Doc. PC/20, s. 87.

(22) Herbert V. Evatt, The United Nations. s. 138.

(23) UNCIO, Documents, Vol. VII, s. 162, 168 - 169; L. M. Goodrich and E. Hambro, Charter of the United Nations. London, Stevens and Sons, 1949, s. 502.

(24) UNCIO, Documents. Vol. VII, s. 163 - 169.

(25) Preparatory Commission, Report. Doç. PC/20, s. 87.

(26) Summary Record of the 47th meeting of the Committee of Experts, Doc. S/Procedure/100.

Öyleyse 99'uncu madde Genel Sekreter'e fikrinde sulh ve emniyeti bozacak her türlü meselelere Güvenlik Konseyinin dikkatini çekme hakkını tanımaktadır. Bu maddeye dayanarak Genel Sekreter barış ve emniyeti tehlikeye düşüren her hali Güvenlik Konseyine bildirmekle vazifeli bütün Genel Kurulla mukayese edilebilir. Şuna da dikkati çekmeli ki Genel Sekreter yalnız anlaşmazlıkları değil, her hangi bir meseleyi Güvenlik Konseyine rapor etme hakkına hâizdir. Güvenlik Konseyinin üye devletlerin bazı tekliflerini muvakkat gündeme dahil etmediği oluyorsa da Genel Sekreter tarafından yapılan bütün teklifleri nazarı itibare almak zorunda olduğu anlaşılmaktadır. Tabii, Genel Sekreter'in etkisi dünya siyasetinde rol oynayan bazı kuvvetlerle sınırlıdır. Bu gibi hallerde bir Genel Sekreter'e düşen rol otoritesini en müessir şekilde nasıl kullanabileceğini tespit etmektir. Bazı hallerde Genel Sekreter'in bir meseleyi Güvenlik Konseyine sevkedeceğine bu meselenin «perde arkasında» hâline çalışması daha iyi netice verebilir. Lüzum hasıl olduğu takdirde, Genel Sekreter bazı teklifler yaparak kararların son şekillerini alışına da tesir edebilir. Bunlara ilâveten, 99'uncu maddenin verdiği yetkiyi kullanarak Güvenlik Konseyine müracaat ettiği zaman aynı meseleyi dünya halk efkârının da gözü önüne seriyor demektir. Genel Sekreter bu yetkisini kullanmadan evvel en önemli kararı önüne çıkan bir meselenin barış ve emniyeti tehdit edip etmediğini tâyin hususunda verecektir. Maamafih, barış ve emniyetin tehlikede olduğuna karar kıldığı takdirde Birleşmiş Milletler Anayasasının Genel Sekreter'e bu hususu teferruatıyla araştırma hak ve vasıtalarını tanımaması Genel Sekreter'in yetkilerini ciddî olarak daraltmaktadır.

Anayasanın 101'inci maddesi Sekreteryaya memurlarının Genel Kurulca tesbit edilen kaidelere göre Genel Sekreter tarafından tâyin edileceğini zikrediyor. Hazırlayıcı Komisyon yalnız Genel Sekreter'in Birleşmiş Milletler'in ana organlarına karşı mes'ul olduğunu hatırlatarak onun önderliği altında ve gene onun seçeceği Sekreteryaya mensuplarının teşkilâtın vasıf ve ehliyetine müessir olacağını belirtti. (27)

C. *Lie ve Hammerskjöld'in Genel Sekreterlikleri :*

Anayasaya istinaden Genel Sekreter'in haklarını tespit ettikten sonra Birleşmiş Milletler'in ilk iki Genel Sekreterinin faaliyetlerine gelelim. Birleşmiş Milletler kurulduğu zaman beş büyük devletin bu teşkilâtı kontrol edebileceği kanaati mevcuttu. Tabii, Genel Sekreter'in beş büyük devletin de destekleyebileceği bir şahıs olması gerekiyordu. Hâkim olan kanaat Genel Sekreter'in büyük devletler arasından seçilmemesi merkezin-

deydi. Böyle bir mevkiyi dolduracak kimsenin millî menfaatlerin üstüne çıkararak kollektif barış mücadelesinin sembolü ve sözcüsü olması lâzımdı. Genel Sekreterlik için ileri sürülen namzetler Hazırlayıcı Komisyonda İngiliz Başdelegesi Philip Noel-Baker, Müttefik ordular sabık başkumandanı General Dwight D. Eisenhower, Çekoslovakya Hariciye Vekili Jan Masaryk, sonradan Kanada Hariciye Vekili, NATO Konseyi Başkanı ve Genel Kurul Yedinci Oturum Başkanı olan Lester B. Pearson, sâbık Yugoslavya Hariciye Vekili Stanoje Simic, Hollanda Hariciye Vekili Eelco van Kleffens, Polonya Hariciye Vekili W. Rzymowski, Fransa Hariciye Vekili Henri Bonnet ve Norveç Hariciye Vekili Trygvie Lie idi. Bu namzetler arasında Vaşington'un da, Moskova'nın da desteklediği Trygvie Lie 1935 yılındanberi Norveç Kabinesinde yer almıştı. İkinci Cihan Harbine kadar daha çok Norveç'in iç meseleleriyle uğraşmış olmasına rağmen harbin başlamasıyla evvelâ Nakliye Vekilliği sonra Hariciye Vekilliği yaptı. 1940 senesindenberi birçok diplomatik müzakerelere katılmışsa da bunların çoğu nispeten dar çerçeveli kalmış ve yalnız Norveç'i ilgilendirmişti. Lie'nin siyasî mâzisi bütün devletlere eşit ve bitaraf bir nazarla bakabileceğini gösteriyordu. (28) Bir devlet adamı olarak Ruslara kendini sevdirmesini bilmişti. (29) Genel Kurul Başkanı Paul-Henri Lie'ye Genel Sekreterlik yeminini ettirdikten sonra yeni vazifesinin sırlarını şöyle açıkladı: «İnatçılığa kaçmadan azimkâr, zaafa düşmeden arabulucu ve istisna tanımadan bitaraf olmalısın.» (30)

Genel Sekreter'in tâyininden sonra sıra Genel Sekreter Yardımcılarının tespitine geldi. Sovyet Hariciye Vekâletinin mühim şahsiyetlerinden biri olan Arkady Sobolev Siyaset ve Emniyet Konseyi Meseleleri Genel Sekreter Yardımcısı oldu. İdarî ve Malî Hizmetler'in başına o zaman Amerikan Ziraat Vekâleti Müsteşarı olan John B. Hutson getirildi. Bir İngiliz iktisatçısı olan Arthur David K. Owen'e İktisadî Meseleler Şubesinin başkanlığı verildi. Akademik çevrelerde tanınmış olan Fransız Prof. Henri Langier Sosyal Meseleler Şubesi başkanlığına getirildi. Sâbık Çin Hariciye Vekil Yardımcısı ve Hazırlayıcı Komisyondaki Delegesi Victor Chi-Tsai Hoo vesâyet meseleleri ile ilgili olarak Genel Sekreter Yardımcılarından biri oldu. Beş büyük devlet Genel Sekreter Yardımcılıklarını bu şekilde paylaşmış oldular. Lie geri kalan üç memuriyeti Batı ve Doğu Avrupa ile Lâtin Amerika'nın küçük devletlerine vermeği dü-

* (28) Alfred J. Fischer, «UNO's Trygvie Lie,» *New Republic*. Vol CXIV, No. 2, 25 Mart 1946, s. 404.

(29) Sheppard Marley, «The Real Trygvie Lie: Stalin's Tool in the UN?» *Plain Talk*. Ekim 1947, s. 3.

(30) M. R. Werner, *United Nations World*. Vol. I, No. 1, Şubat 1947, s. 52.

sündü. Benjamin A. Cohen adlı Şili'li bir hukukçu ve diplomat Birleşmiş Milletler haberler servisinin başına getirildi. Milletler Cemiyetinin Genel Sekreter Yardımcılarından Çek diplomatı Dr. Ivan Kermo Hukukî Şubeye, Hollandalı Adrian da Konferans ve Umumî Hizmetler Şubesi'ne verildi.

Lie'nin önüne perde gerisinden siyasî meselelerin akışına tesir edebilecek sayısız fırsatlar çıkmış olmasına rağmen Doğu - Batı mücadelesinin bazı safhalarında hangi tezi tuttuğunu açıklamaktan çekindi. Meselâ 12 Mart 1947'de ortaya atılan Truman Doktrinini tasvip ettiği söyleniyorsa da bu hususda tatmin edici bir açıklamada bulunmadı. 1948'de Marshall Plânı'nı ve Birleşmiş Milletler Ordusu fikrini desteklediğinden Rusların itimadını kaybetti. Aracı olarak 1947'de Filistin'in bölünmesinde ve 1949'da Libya'ya egemenlik verilmesinde büyük rolü oldu. (31)

Lie Genel Sekreterliğe tekrar tâyin edildiği halde beş büyük devlet-neşredilen senelik raporu ve Kurul'un açılış ve kapanış celselerinde yaptığı konuşmalarla tesis etti. Bütçe müzakereleri hariç, Genel Kurul tartışmalarına nadiren katılırdı. Güvenlik Konseyi müzakerelerine iştirak etmesi de nadirattandı. Yalnız İran ve Kore ile ilgili tartışmalara mutadî hilâfına iştirak etmişti. Lie'nin Güney Kore Cumhuriyetini müdafaaya karar vermesi ondan sonraki Genel Sekreterler için bir emsal teşkil etmiştir. Byron Price'ın dediği gibi, «Trygvie Lie'nin *derhal* ve müspet olarak tepkisi Birleşmiş Milletleri harekete getiren ana yay olmuştur.» (32) Lie'nin muvaffak olamadığı hususlar da vardır. Meselâ, Kore meselesinde askerî kuvvet göndermesi mümkün olan hükûmetlerle temas edip zemini hazırlamadan ilâve kuvvet istemesi gibi. (33) Lie bir idareci olarak da tenkitlere uğramıştır. Martin B. Dworkis'e göre, Lie Sekreteryaya üzerinde kontrolünü zaman zaman kaybettiği gibi birçok idarî problemleri çözecek ne vakti, ne de arzusu vardı. (34)

Lie Genel Kurul'la olan münasebetini Kurul toplanmadan iki ay evvel ten birinin, Rusya'nın, itimadını kaybettiği için istifa etmeği doğru buldu. Büyük Devletler Dağ Hammerskjöld'ün «Birleşmiş Milletlere nizam

(31) 1949'da Libya'ya egemenlik vermenin hatâlı olup olmadığı üstünde durulmağa değer fakat mevzumuz haricinde bir konudur.

(32) Byron Brice, «The Secretariat,» *Annual Review of United Nations Affairs : 1951*, ed. C. Eagleton ve R. N. Swift, New York, New York University Press, 1957, s. 106.

(33) Thomas J. Hamilton, «The U. N. and Trygvie Lie,» *Foreign Affairs*. Vol. 29, No. 1, Ekim 1950, s. 68.

(34) Martin B. Dworkis, «Administrative Matters,» *Annual Review of the United Nations Affairs : 1954*. op. cit., s. 176.

getireceğini» ümid ediyorlardı. (35) Birinci sınıf bir diplomat ve idareci olan Hammerskjöld ilk iki senesini Birleşmiş Milletler Sekretaryasının nasıl çalıştığını öğrenmeğe vakfetti. Lie Sekretarya'yı bütün cepheleriyle anlamak için vakit ayırmayı lüzumlu bulmamıştı. Hammerskjöld'ün seçtiği mütehassıslar grubu yetmiş kadar toplantı yaparak Sekretarya'nın çalışış tarzını incelediler. Bu çalışmalar neticesinde, Hammerskjöld ekonomik, sosyal ve teknik kısımların iş birliği halinde ve daha faydalı bir şekilde çalışabilmesi için Sekretarya bünyesinde önemli değişikliklerin lüzumuna kâni oldu. Muhtelif delegasyonlarla olan münasebetlerine gelince, Hammerskjöld 25 Haziran 1955 tarihinde yaptığı bir konuşmada «sessiz diplomasi» denilen metodu tatbik etmekte olduğunu açıkça belirtti. (36) Yeni Genel Sekreter üyelerin itimadını kazanmağa okadar muvaffak oldu ki hâlli güç dâvâlarda Hammerskjöld'e dönmek mantikî bir zarûret haline geldi. Hammerskjöld'ün Çin Halk Cumhuriyetinin Amerikan harb esirlerini serbest bırakmasında büyük rolü olduğu inkâr edilemez. «Hammerskjöld'ün müdahalesiyle her iki taraf da neticeden tamamiyle tatmin olduktan başka Genel Sekreter'e olan itimatlarının arttığı şüphe götürmez.» (37) Bir diplomat olarak üstün kaliteleri atom enerjisinin sulhde kullanılması için toplanan beynelmilel konferansta bir daha kendini gösterdi. Hammerskjöld Konferans Sekretaryasına Amerikalı Ralph Bunche'ı, Rus İlya S. Tchernychev'i ve Norveçli G. Randers'i tâyin ederek Sekretarya'yı herkesin kabul edebileceği bir idarî mekanizma haline soktu. Sonra Hintli H. J. Baba'yı Konferans Başkanlığına, Amerikalı W. G. Whitman'ı Konferans Genel Sekreterliğine ve Rus V. S. Vavilov'u da Genel Sekreter Yardımcılığına getirdi. Bundan başka Thailand ile Kambodya arasındaki bir anlaşmazlığı bir İsveç diplomatının arabuluculuğundan faydalanarak hâletti. Nihayet, İsrâil, İngiltere ve Fransa'nın Mısır'a tecâvüzünden sonra Mısır topraklarına Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin gönderilebilmesi için Kâhire'nin muvafakatını alabildi. Hammerskjöld gene aynı maksat için Macaristan'a gitmemeyi daha doğru buldu.

II. PERSONEL MESELELERİ

Fertleri aynı kültürel geleneğe sahip bir millî câmiada bile ehliyetli bir memur sınıfı yetiştirmek güç olduğuna göre türlü millî gelenek ve

(35) *Idem.*

(36) «International Cooperation within the United Nations, an address at the University of California, United Nations Convocation, Berkeley,» *Three University Adresses on Service to the Community of Nations*, New York, United Nations, 1955.

(37) Waldo Chamberlin, «Administrative Matters,» *Annual Review of United Nations Affairs*; 1955 - 1956, op. cit., s. 160.

menfaatların çatıştığı Birleşmiş Milletler Sekreteryasında birlikte çalışabilecek bir beynelmilel memur sınıfı yaratmak daha zor olmalı. Böyle bir sınıfın kurulup yetişebilmesi için Thomas, Drummond ve Hammerskjöld gibi dinamik ve ehliyetli Sekreterlerin önderliği altında itinalı bir seçme yapmak şarttır. Milletler Cemiyeti Sekreteryasında yirmi senelik tecrübesi olan bir grup bu hususda şunları söyledi: «Sekreteryanın tatminkâr bir şekilde çalışabilmesi için mekanizmanın mükemmelliği kadar o mekanizmayı işletecek olanların ehliyet derecesi de ehemmiyetlidir.» (38)

A. *Personel Meselelerine Ayrılan Zamanın Azlığı:*

Milletler Cemiyeti Sekreteryası Birleşmiş Milletler Sekreteryası için bir örnek teşkil edemezdi. Bir defa, ebat ve mikyas farkı büyüktü. Sekreterya'nın personel meseleleri mühim olmasına rağmen Dumbarton Oaks Konferansında bu dâva ele bile alınmamıştı. Anayasanın personel problemiyle ilgili 100'üncü maddesi Kanada, Yeni Zelanda ve Uruguay'ın teklifi üzerine ancak San Francisco Konferansında Anayasa'ya konabildi. Kasım 1945'de Hazırlayıcı Komisyon Sekreterliğinin İdare, Personel ve Bütçe Meseleleriyle İlgili Mütahassıslar Grubu ihdas etmesiyle personel problemlerinin incelenmesine bağlandı. Bu grubun ilk toplantısı 28 Kasım 1945'de olup raporu 8 Mart 1945'de bitmiş sayıldı. Böylece, yalnız üç ay zarfında günlerinin ancak bir kaç saatini bu mevzuya verebilen bir avuç mütahassısın yeni bir beynelmilel memur sınıfının kurulmasıyla ilgili bütün meseleleri ele alamadıkları âşikârdır. (39)

B. *Sadâkat Meselesi:*

Personel meselesiyle ilgili 100'üncü maddenin birinci kısmı şöyle demektedir:

«Genel Sekreter ve sekreterlik memurları ödevlerinin görülmesinde herhangi bir hükûmetten veya Teşkilât dışında herhangi bir mâkamdan ne talimat isterler ve ne de kabul ederler. Milletlerarası memurlukları durumu ile telif edilemeyecek her hareketten kaçınırlar ve yalnız Teşkilâta karşı sorumlu olurlar.»

Aynı maddenin ikinci kısmı bu meselenin diğer yönüne ışık tutuyor:

«Teşkilâtın her Üyesi, Genel Sekreterin ve memurların görevlerinin milletlerarası mahiyetine saygı göstermediği ve kendilerine ödevlerinin yerine getirilmesinde tesir etmeğe çalışmamağı taahhüt eder.»

(38) *The International Secretariat of the Future. op. cit., s. 2.*

(39) Walter R. Crocker, «Some Notes on the UN Secretariat,» *International Organization. Vol. IV, No. 4, Kasım 1950, s. 598 - 613.*

Bu madde bizi Sekretarya memurlarıyla ilgili *sadâkat* meselesine getiriyor. (40) Bir beynelmilel memurun günlük hayatı millî menfaatleri çatıştığı Sekretarya'da geçmektedir. 100'üncü madde ortaya çıkan bir sürü problemlere hâl çaresi bulmaktan çok uzaktır. Meselâ, Sekretarya Birleşmiş Milletler Teşkilâtına sadâkat yemini etmiş olan bir memurunun bu yüzden göze alabileceği bazı tehlike ve fedakârlıkları karşılayabilecek durumda mıdır? Bir memur kendi memleketi aleyhine Birleşmiş Milletler Teşkilâtının kullanmağı düşündüğü askerî plânları, ettiği yemin mucibince, kendi hükûmetine iletmediği takdirde, Teşkilât bu memuru üye hükûmet nezdinde nasıl koruyabilir? Böyle bir hâl vukuunda üye devlet kendi vatandaşı olan Sekretarya memurunu cezalandırmak isterse Teşkilâtın tutumu nasıl olmalıdır? Bu gibi hallerde Sekretarya memuru herşeyden evvel Birleşmiş Milletler'e sâdik kalmalıdır. Hükûmetler arasında yapılan anlaşmalar vatandaşları da anlaşma hükümlerine bağlayarak saydıklarına göre bir Sekretarya memuru kendi hükûmetinin imzaladığı anlaşmalara ne dereceye kadar bağlı kalmalıdır? Bu soruların cevabı Sekretarya lehine verildi. Sekretarya memuru yalnız vazife başındayken Birleşmiş Milletler Teşkilâtının himayesini sığınabilir. Sekretarya memurları herhangi bir hükûmete karşı yıkıcı faaliyette bulunmaktan menedilirler. Böyle bir hâl vukuunda Lie millî kanunların nazarı itibare alınmasına taraftar idiye de Hammerskjöld üye devletlerin resmî mâkamlarının aldığı kararların Birleşmiş Milletler Teşkilâtının varacağı sonuç üzerinde tesirli olmaması tezini tutmaktadır. Sekretarya'da sadâkat meselesi 23 Temmuz 1949'da Amerikan Senatosunun yirmi - sekiz Sekretarya mensubunu komünistlikle itham etmesiyle ortaya çıktı. (41) 8 Haziran 1953 tarihine kadar tam kırk - sekiz Sekretarya memurunun komünistlikleri sabit olduğundan ve bu husus Birleşmiş Milletler gibi beynelmilel bir teşkilâta memurluk yapmanın özellikleriyle bağdaşamadığından vazifelerinden el çektirildiler. (42) Genel Sekreter, lüzum gördüğü hâllerde herhangi bir Sekretarya memurunun mâsuniyetini kaldırmak hakkına hâizdir. (43)

(40) Friedman, «The UN and National Loyalties,» *International Journal*. Vol. 8, No. 1, s. 22 - 25.

(41) John Hickerson, «American Citizens in the UN Secretariat,» *United States State Department Bulletin*, 12 Ocak 1953, s. 57 - 63; «Discussion of UN Employees' Status in the UN,» *United States State Department Bulletin*, 29 Aralık 1952, s. 1026 - 1028; «Investigation of US Citizens on UN Secretariat,» *United States State Department Bulletin*, 22 Haziran 1953, s. 882 - 883.

(42) Henri Rolin, «Lie's UN Purge,» *Nation*, 7 Mart 1953, s. 207 - 209.

(43) Carol M. Crosswell, *Protection of International Personnel Abroad*. New York, Oceana Publication, 1952, Beşinci Kısım; M. Hill, *Immunities*

C. *Sekretarya Memurlarının Tâyini Meselesi :*

Sadâkat konusundan sonra en mühim personel problemi Sekretarya'ya memur kabul ve tâyini ile ilgilidir. 101'inci madde şöyle diyor :

«Memurlar Genel Kurulca tespit edilen kâidelere göre Genel Sekreter tarafından tâyin edilirler.

Ekonomik ve Sosyal Meclise, Vesâyet Meclisine ve gerekiyorsa Teşkilâtın başka uzuvlarına süreli olarak mahsus memurlar verilir. İşbu memurlar Sekretarya kadrosuna dâhildir.

Memurların alınmasında ve kullanılma şartlarının tespitinde hâkim mülâhaza Teşkilâta en yüksek çalışma, ehliyet ve dürüstlük vasıflarını hâiz kimselerin hizmetini sağlamak lüzumu olmalıdır. Memur alınırken mümkün olduğu kadar geniş bir coğrafî taksim esasına uyulmasının önemi gereği gibi göz önünde bulundurulacaktır.»

San Francisco Konferansı sona erdikten sonra Londra'da İcra Komitesinin emrine muvakkat bir Sekretarya verildi. 350 kişiden müteşekkil olan bu grup Nisan 1946'da New York'da Hunters Kolejinde gene muvakkat merkezine nakledildikten altı ay gibi kısa bir zaman sonra 3000 kişiye çıktı. Bu birkaç bini bulan memurların Sekretarya'ya kabulünde ne gibi prensipler göz önünde tutulmuştur? Muvakkat merkezinde hiç değilse asgarî bir faaliyet göstermek isteyen Sekretarya memur tâyininde ilk günlerde titizlik gösteremediği gibi tâyinler mahalde yapıldığından Sekretarya bünyesini daha çok Amerikan vatandaşlarıyla doldurmak kaçınılması zor bir zarûret haline geldi. Walter R. Crocker'e bakılırsa, 1946 senesinde Sekretarya'nın tâkip ettiği bu siyasetin kötü neticeleri daha birkaç yıl hissedilecektir. (44) Birleşmiş Milletler Sekretaryasının teşkilâtın ciddiyetine yakışmayacak şekilde «alelâcele» kurulduğunda şüphe yoktur. (45)

Anayasa'nın 101'inci maddesine göre Sekretarya'ya memur alınmasında ehliyet ve coğrafî taksim iki ana prensibi teşkil ediyor. Maamafih, bu iki esası uzlaştırmak kolay değildir. (46) Üye devletlerin Sekretarya'

and Privileges of International Officials. Washington, Carnegie Endowment, 1947.

(44) Crocker, *op. cit.*, s. 610.

(45) Bruce Turner, «The Secretariat,» *Annual Review of United Nations Affairs : 1950, op. cit.*, s. 159.

(46) Mümkün olduğu kadar geniş coğrafî taksim esası İâşe ve Ziraat Teşkilâtı, Milletlerarası Banka ve Milletlerarası Para Fonu anayasalarında da zikredilmektedir.

da mümkün mertebe eşit temsil edilmek istemeleriyle Teşkilâtın en verimli şekilde çalışma ihtiyacını bağdaştırmak güçtür. Ancak birkaç memleketi temsil eden memurların Sekretarya'da çoğunluğu teşkil etmesi Birleşmiş Milletlerin bîtaraf ve âdil bir teşkilât olarak prestijini azaltıyorsa da coğrafî taksim esasına kat'î surette merbûtiyetin de Sekretarya bünyesinde «çeşitli kültür adacıkları» yaratarak tecanüse mani olacağı söyleniyor. (47) Sekretarya'da yapılacak tâyinlere tesir etmek için üyelerin perde arkası faaliyette buldukları şüphesizdir. (48) Memur alınırken coğrafî esası daima göz önünde bulundurmamak üye devletler arasında Sekretarya'nın günlük hayatında pay ve rolleri olduğu hissini uyandırma bakımından faydalı oluyorsa da bunun zararlı tarafları âşikârdır. Meselâ, en ehliyetli namzetlerin Libya, Sudan ve Afganistan gibi az gelişmiş memleketler yerine A. B. D., S. S. C. B., İngiltere, Fransa ve Batı Avrupa'nın diğer memleketlerinden keldikleri bir hakikattir. Birleşmiş Milletler faaliyetini en kısa zamanda ve tatmin edici bir şekilde yapma gâyesini güttüğünden Sekretarya'nın memur alırken ehliyete ehemmiyet vermesini tabîî saymalı. Zaten ilk Genel Sekreter Trygvie Lie coğrafî esası çok mahsurlu bulmuştu. (49) Maamafih, İngiltere'de Siyasî ve İktisadî Plânlama adlı bir araştırma bürosu az gelişmiş memleketlerden memur kabul edilip yetiştirildiği takdirde ehliyet ve coğrafî taksim esaslarının neticede uzlaştırılabileceğini söylüyor. (50) Bu tezi takviye için coğrafî esasa daha fazla ehemmiyet atfetmenin Sekretarya'nın görüş ve tecrübesini zenginleştireceği söylenebilir.

Üye devletlerin Sekretarya'ya kaç memur verebilecekleri o devletin Birleşmiş Milletler bütçesine yaptığı yardımla orantılıdır. Hiç bir üye bütçenin yüzde 33 1/3 ünden fazla ve yüzde 04'den aşağı yardımda bulunamaz. Sekretarya'ya muhtelif memleketlerden alınan memurların sayısının o memleketin Birleşmiş Milletler bütçesine yaptığı yardımla mütenasip olmasını hatâli bulanlar az değildir. (51)

(47) Carnegie Endowment for International Peace, *The United Nations Nations Secretariat*. U. N. Studies, No. 4, New York, 1950, s. 63.

(48) United Nations, General Assembly, Official Records, 7th Session, 413th Plenary Meeting, 10 Mart 1953, s. 534.

(49) Jack G. W. Davies, «The Work of the Secretariat,» *Annual Review of United Nations Affairs: 1952*, op cit., s. 142.

(50) UN and the Agencies, «Staffing Problems,» *Planning*. Vol. XV, No. 298.

(51) John W. Howe, «The Geographical Composition of International Secretariats,» *Columbia Journal of International Affairs*. Vol. II, No. 2, Bahar, 1948.

D. *Teşkilât Meseleleri* :

Sekretarya'nın doğrudan doğruya bünyesi ile ilgili meseleleri de zikrederim. Sekretarya teşkilâtı Anayasa maddelerine, Hazırlayıcı Komisyon'un tekliflerine, Genel Sekreter'in nezâreti altında çalışan mütehasısların raporlarına ve Genel Kurul kararlarına istinad ettirilmiştir. Sekretarya 1954'de yeni baştan ıslâh edilerek Genel Sekreter'in daha sıkı idarî kontrolü altına sokuldu. (52) Hammerskjöld'ün vakit ve kabiliyetlerini teşkilâtın iç idaresine Lie'den daha fazla hasrederek malî ve personel problemleriyle daha yakından ilgilendiği anlaşılıyor. 1954'de Ekonomik ve Sosyal Meclis'le Vesâyet Meclisini ıslâh teklifini ortaya attıktan sonra altı mütehasısı Sekretarya'nın karakter, bünye ve mes'ûliyetlerini yeni baştan değerlendirmeye memur etti. Birleşmiş Milletler'in muhtelif meclis ve konseylerinde, Memurlar Birliğinde, İdare ve Bütçe Meseleleriyle İlgili Müşâvirler Komitesinde ve Genel Kurul'un Beşinci Komitesinde yapılan teklifler neticesinde Sekretarya'nın muhtelif şubeleri arasında yetki ve vazifeler daha kesinleşti. İktisadî ve sosyal meselelerle ilgili iki ayrı şube birleştirilerek şu kısımları ihtiva edecek şekle sokuldu : İktisadî Meseleler Bürosu, Sosyal Meseleler Bürosu, İstatistik Ofisi, İnsan Hakları Şubesi, Nakliye ve Muhabere Şubesi, Uyuşturucu Maddelerle Mücadele Şubesi ve İktisadî ve Sosyal Meclis Sekretaryası. Hukuk İşleri Şubesiyle İdarî ve Malî Hizmetler Şubesi lâğvedilerek hukuk, maliye ve personel işleriyle ilgili bürolar doğrudan doğruya Genel Sekreter'e sorumlu hâle getirildi. Konferans ve Genel Hizmetler Şubesi de ikiye ayrıldı.

III. BÜTÇE MESELELERİ

A. *Bütçenin Darlığı*

Birleşmiş Milletler'in bir senelik bütçesi bir harb gemisinin inşası için ayrılan tahsisattan azdır. Teşkilâtın 1959 - 1960 bütçesi 91 milyon dolardan ibarettir. Anayasanın 17'inci maddesinin ikinci bendine göre «Teşkilâtın giderlerini Genel Kurul'un yaptığı taksim gereğince Üyeler üzerine alırlar.» Üyeler kendilerine düşen tediye bir kısmını Amerikan doları yerine başka bir memleketin parası ile yapabilirler. Bütün üyelerin senelik tediyelerinden başka Birleşmiş Milletler yayın ve pullarının satışı gibi bazı kaynaklardan da gelir temin ediliyorsa da bu senede bir milyon doların altındadır. Fevkalâde hâllerde ihtiyarî olarak yapılan yardımlar sayesinde de gelir sağlanmaktadır. Bu tip yardımlar şimdiye kadar Filistin muhâcirleri, Kore mâlülleri ve kimsesiz çocuklar için yapıldı. Maa-

mafih, ihtiyarî yardımların en zayıf noktası istendiği zaman kolaylıkla temin edilememesi ve olaganüstü problemleri hâlde kâfi gelmemesidir. Birleşmiş Milletler'de üye devletlerin yalnız üçte - birinin ihtiyarî yardımlarda bulunduğunu ilâve edelim. İlerde Birleşmiş Milletler'in masraflarının daha da artacağına muhakkak nazarıyla bakıldığına göre Teşkilâtın daha dolgun bir bütçe ve gelir kaynaklarına sahip olabilmesi için çareler aramak şarttır.

Bütçenin küçük oluşu Birleşmiş Milletler idarecilerinin hareket serbestisini de tahdit etmektedir. Sekreteryâ'da her şube müdürü daha çok memur ve daha geniş bir bütçeye ihtiyacı olduğunu ileri sürmektedir. Meselâ, Sekreteryâ Yayınlar Bürosu sâbık şefi Prof. W. Chamberlin başkanı ve diğer masraflar için istediği daha geniş bir bütçe emrine âmâde kılınmadığından mevcut bütçe ile çalışmanın imkânsızlığını ileri sürerek vazifesinden ayrılmak mecburiyetinde kalmıştı. (53) Burada Birleşmiş Milletler yayınlarının Milletler Cemiyeti yayınlarından en aşağı on misli olduğunu zikretmek gerekir. Birleşmiş Milletler bütçesi normal şartlar altında bile kifâyetsiz olduğuna göre Teşkilâtın olaganüstü bir hâdisenin sebep olacağı masrafı karşılaması kâbil midir? Meselâ milletlerarası barış ve emniyeti ihlâl eden bir tecâvüz karşısında Birleşmiş Milletler'in o bölgeye göndereceği kuvvetlerin masrafını bir müddet olsun karşılayabilmesi mümkün müdür?

B. Hâl Çâreleri

Birleşmiş Milletler bütçesini genişletmek için bazı çareler düşünülebilir. Rockefeller'in Birleşmiş Milletler binasının üstüne kurulduğu arsaya hibe etmesi ve Ford âilesinin Birleşmiş Milletler Muhacirler Yüksek Komisyonuna yaptığı ihtiyarî yardımlar örnek tutularak tanınmış şirket ve şahıslar zaman, zaman nakdî yardıma davet edilebilirler. Üye devletlerin vatandaşlarının da Kızıl Haç, Çocuk Esirgeme Kurumları ve benzeri teşekküllere yaptıkları yardımlar gibi Birleşmiş Milletler Teşkilâtına da yardımda bulunmaları düşünülebilir. Daimi bir Birleşmiş Milletler kuvveti kurabilmek için üye devletlerin savunma bütçelerinden cüz'î bir kısmını Teşkilâta bırakmaları akla gelebilir. Beynelmîl İmar ve Kalkınma Bankası veya benzeri beynelmîl kalkınma teşekküllerin verdiği ödünç paranın faizinden, Birleşmiş Milletlere bağlı teşekkül veya şahısların muhtelif memleketlere yaptıkları hizmete mukabil alınan ücretten, beynelmîl boğaz ve kanalların getirdiği gelirden temin edilecek cüz'î bir

(53) Herbert Kaufman, «The UN Publication Board,» *Inter - University Case Organ : Case Studies in Public Administration and Formation*. New York, Polygraphic Company of America, 1952.

miktar ile turistlerin ödemesi mecbur tutulabilecek bir «Birleşmiş Milletler Vergisi» için ilâve gelir kaynakları olabilir. Maafih, bu imkânların tatbik sâhasında ne dereceye kadar faydalı olabileceği meselesi üstünde de durmak gerekir. Meselâ, Birleşik Arap Cumhuriyeti Süveys Kanalından temin edeceği gelirin cüz'î bir miktarını Birleşmiş Milletlere devretmeğe razı olur mu? Bunlara ilâveten «Commission to Study the Organization of Peace» adlı daha çok Amerikalı üniversite profesörlerinden müteşekkil bir cemiyet Antarktika kıt'ası ile kıt'a sahanlığı açıklarında canlı ve cansız zenginlik kaynaklarının Birleşmiş Milletler'e devredilmesini teklif etti. (54) Bu teklifle ilgili olarak şu iki soru sorulabilir: Antarktika'da hak iddia eden devletler bu haklarından vazgeçecekler mi? Denizlerdeki zenginliklerin istismarı sayesinde edinilecek kâr yapılacak masrafa değecek mi?

IV. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİ DÜNYA EFKÂRINA TANITMA İLE İLGİLİ MESELELER

A. Haber Verme Hizmetlerinin Kifayetsizliği:

Birleşmiş Milletler halk efkârının desteği olmadan vazifelerini tam yapmış sayılamaz. Dünya vatandaşlarının da bu milletlerarası teşkilâtın ne maksatlarla kurulduğu ve neler yapmakta olduğunu bilmek istemesi tabiidir. Sekretarya'nın haberler servisi bu gâyeye hizmet için kurulmuştur. (55) Basın ve Yayın Şubesi bütün dünya haber ajanslarının muhabir ve mümessillerine gerekli malûmatı vermekle vazifelidir. Aynı şube *Yearbook of the United Nations, United Nations Review, Everyman's United Nations, Basic Facts about the UN, The UN Documents Index* ve bunlara benzer seri kitapları yayımlar. Birleşmiş Milletlerin sesini dünyanın dört köşesinde duyurmağa çalışan Radyo Şubesi ise günlük hâdiselerle ilgili olarak başka kaynaklardan yanlış ve eksik haber almaktan bezelerin bîtaraf haber dinleme arzusunu tatmin gayesini güder. Yalnız şunu da zikretmeli ki insan psikolojisi klîşe halinde ruhsuz ve tarafgir haberleri daha kolay kabul etmeğe mütemâyıldır. Radyo servisi Rusçadan Hırvatçaya Arapçadan Malaya diline kadar çeşitli lisanlarda yayın yapmasına rağmen bu şubenin bütçesi B. B. C. bütçesinin sekizde biri, «Amerika'nın Sesi» Radyosu bütçesinin de on - ikide biridir. Film servisi Birleşmiş Milletler hakkında film, fotoğraf ve resimli makâleler hazırlayarak bu gibi şeylere ihtiyaç hissedilen yerlere dağıtır. Dünya nüfusunun yarısı okuma - yazma bilmediğine göre bilhassa filmlerin çok faydalı bir

(54) Commission to Study Organization of Peace, Strengthening the United Nations. New York, Harper, 1957, s. 260.

tanıtma vasıtası olduğu şüphesiz. Eğitim Şubesi Birleşmiş Milletler gaye ve faaliyetinin dünya mekteplerinde layikiyle öğretilmesini temin maksadını güder. Bu şubede çalışan memurlar Birleşmiş Milletler'le ilgili okuma malzemesi hazırlıyarak dünya üniversiteleri ve diğer eğitim merkezleriyle temas halindedirler. Konferans Şubesinde vazifeli olanlar dinleyici kitlelerini Birleşmiş Milletler hakkında aydınlatmak için senede binlerce teklif alırlar. Araştırma Şubesi ansiklopediler ve Birleşmiş Milletler Yıllığı gibi neşriyatta kullanılmak üzere araştırma yapar ve rapor hazırlar. Bunlara ilâveten Birleşmiş Milletler bazı başkentlerde haberler merkezleri açmak suretiyle dünya vatandaşlarının bizzat ayağına gitmeğe gayret etmektedir.

B. Hâl Çâreleri :

Benjamin Cohen'in de işaret ettiği gibi, Birleşmiş Milletler'in propaganda ve haber verme hizmetleriyle ilgili şubesi bugünkü bütçe darlığı içinde kıvrandıkça vazifelerini gerektiği şekilde barışamayacaktır. (56) 1951 - 52 yılında bu şubenin bütçesi daha da kısıldığı zaman bazı kimse-ler Birleşmiş Milletler bütçesinin yüzde on - ikisinin bu şubeye tahsis edildiğini ve en zengin üye devletlerin bütçelerinde bile bu hizmetlere bu kadar meblağın ayrılmadığını söylediler. (57) Halbuki, üye devletlerin bütçelerinde savunma, bayındırlık ve benzeri konulara büyük meblağlar tahsis etme mecburiyeti olduğundan ve aynı mesele Birleşmiş Milletler bütçesi için vârit bulunmadığından yukarıdaki iddia yersizdir. Şunu hatırlamalı ki Doğu Afrika, Arap Yarımadası ve Güney - Doğu Afrika Birleşmiş Milletler haberler merkezlerinden fersah, fersah uzaktadır. Yeryüzünde hâlâ Birleşmiş Milletler radyo, film, fotoğraf ve yayın servislerinin ulaşamığı yerler mevcuttur. Bu merkezleri çoğaltmak ve aralarında daha sıkı işbirliği kurmak faydalı olacaktır. Birleşmiş Milletler'in haber verme hizmetleriyle ilgili şubesi muhtelif memleketlerde bu teşkilâtla ilgilenen «amatörler» den müteşekkil cemiyetler kurulmasını destekleyerek de Birleşmiş Milletler ideallerinin tanıtılması ve faaliyetinin takip edilmesini sağlayabilir. Gene Sekretarya İnsan Hakları Günü (10 Aralık) gibi kutlanması gereken yıldönümlerin adedini fazlalaştırarak Birleşmiş Milletler'i tanıtma fırsatlarını çoğaltabilir. Tenkidi gereken başka bir husus da Sekretarya'nın bugüne kadar Birleşmiş Milletler yayınlarıyla ilgili tatminkâr bir bibliyografya hazırlayamamış olmasıdır. Birleşmiş Milletler'in meselâ Yemen'de sağlık problemleriyle ilgili bir neş-

(56) Benjamin Cohen, «Public Information Activities,» *Annual Review of United Nations Affairs* : 1950 op. cit., s. 181 - 185.

(57) Benjamin Cohen, «Information and Documentation,» *Annual Review of United Nations Affairs* : 1952, op. cit., s. 40.

riyat yapıp yapmadığını eldeki kaynaklarla tespit etmek pek güçtür. Herhangi bir memlekette Birleşmiş Milletler'in ideal ve faaliyetini alelâde bir vatandaşa öğretmenin en kestirme yolu bu konuda o memleketin öğretmenlerini aydınlatmak olacağına göre, Birleşmiş Milletler'in üniversite ve lise öğretim üyelerinin kullanabileceği geniş bir bibliyografya hazırlaması şarttır. Bu arada, geniş bibliyografyaları kullanamayan orta - okul öğretmenlerini de hatırlayarak onlar için de kısa bibliyografyalar hazırlamak faydalıdır. Nihayet, değil alelâde bir vatandaşın, bir münevverin dahî bazen anlamakta güçlük çektiği Birleşmiş Milletler dokümanlarını sadeleştirmek gayesi de güdülmelidir.

Haber verme hizmetleriyle ilgili olarak mühim bir mesele de bu hizmetlerden hangisinin daha önemli ve verimli olduğunu tespit etmektir. (58) Ne tip bir yayın veya ne türlü bir radyo hizmeti daha tesirli ve faydalı olabilir? Yayınlarda muhtelif memleketlerin görüşlerine ne kadar yer ayırılmalıdır? Dünya nüfusunun yarısı henüz okuma - yazma bilmediğine göre yayından çok film tevziine mi önem vermeli? Yoksa Birleşmiş Milletler'in sürümsüz mecmuaları yerine bir günlük gazete mi neşretmesi daha faydalı olacaktır? Sonra, Sekretarya'nın satılmayan neşriyatını Manhattan adası açıklarında denize döküceğine yabancı memleketlerdeki üniversitelere göndermesi daha yerinde olmaz mı? Birleşmiş Milletler neşriyatının daha fazla satışını temin için sürüm vazifesini bizzat Sekretarya'nın üstüne alması gerekmektedir. Sekreteryaya muhtelif memleketler arasında öğretmen ve gazeteci mübâdelesine de ön ayak olabilir. Nihayet, üye devletler üstünde tesir icra ederek tarih kitaplarının daha bitaraf yazılmasını temin etmek Sekreteryaya'nın vazifeleri arasında olmalıdır.

SONUÇLAR

Birleşmiş Milletler Sekretaryası bir sürü idarî, malî, personel ve propaganda problemleriyle yüzyüzedir. Milletlerarası bir teşkilâtla ilgili en önemli mesele liderlik problemidir. Birleşmiş Milletler Albert Thomas'ın dinamizminden, Sir Eric Drummond'un zaman ve zemine göre hareket etmesini bilmesinden ve Avenol'un pasif ve tesirsiz siyasetinden dersler aldı. Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'i yalnız Teşkilâtın yüksek menfaatlerine samimiyetle bağlı olan bir idealist olmakla kalmayıp faaliyetinde taktikler ve kararlarında mantık ve bîtaraflıkla temâyüz etmelidir. Bütün bu özelliklerin mevcudiyeti bir kriz anında yalnız Genel Sekreter'i değil, daha mühimi, Birleşmiş Milletler'i hezimete uğramaktan koruya-

(58) Waldo Chamberlain, «The Public Relations of the United Nations,» *Annual Review of United Nations Affairs* : s. 1954, op. cit., s. 240.

caktır. Genel Sekreter'in önderlik kabiliyeti, şahsî teşebbüsü ve herkesin itimadını kazanmış bir kimse oluşunun muvaffakiyetinde büyük rol oynayacağı belirliyse de Birleşmiş Milletler Anayasası maddeleri ile beynelmilel siyaset icaplarının Genel Sekreter'in rolünü tahdit ettiği mâlûmdur. Üstelik, emrinde atom ve hidrojen bombalarıyla güdümlü füzeler de olmadığı gibi korkulan ve hürmet gören bir beynelmilel polis kuvvetinden ve endüstrel ve tabiî kaynaklardan da mahrumdur. Genel Sekreter'in asıl nüfuzu sembolü olduğu idealle yüzyüze geldiği realite arasında temin edebileceği muvazene nispetinde hissedilecektir. Zaman ve zemine göre hareket etmeği bilmemesi alınteriyle kazanılmış bir muzafferiyet yerine «ümitsiz bir hezimet» le neticelenebilir. (59) Maamafih, Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'inin yetkileri Milletler Cemiyeti Genel Sekreter'ine tanınan yetkilerinden çok daha geniştir. Birleşmiş Milletler Anayasasının 99'uncu maddesi Drummond veya Avenol'un emrine âmâde olsaydı yirminci asrın tarihi çok değişik olabilirdi. Maamafih Anayasa barış ve emniyetin tehlikeye girdiği anlarda, bunu tespit için Genel Sekreter'e geniş araştırma hak ve vasıtaları tanınmalıydı.

Genel Sekreter gibi Sekretarya'da onun nezareti altında çalışacak olanların da yüksek evsafta kimseler olmaları zarûridir. «Bir Sekretarya mensubu muhtelif milletlerin arzu ve ihtiyaçlarından haberdar olmalı ve bunları âdilâne ölçme hassasına sahip bulunmalıdır.» (60) Sekretarya'ya memur alınırken esas tutulan ehliyet ve coğrafî prensiplerin kolayca bağdaşmadığını izah ettik. Bundan başka, değişik kültür ve geleneklerin mahsulü olan iki namzetin ehliyetini ölçmenin ve farklı kültüre sahip Sekretarya mensuplarından işbirliği beklemenin ne derece güç olduğunu da zikredelim.

Diğer bir idarî problem de Sekretarya'da yetki ve mes'ûliyetin belirli bir şekilde tespit edilmiş olmamasıdır. Üye devletlerin «idare» anlayışının birbirinden farklı oluşu da bazı karışıklıklara sebebiyet vermektedir. İlerlemiş ve geri kalmış memleketlerden gelerek Sekretarya'da çalışan kimselerin idarî meselelerde uzlaşamadıklarından başka modern idarecilğin tatbik edildiği gelişmiş memleketlerden gelip de idare mefhumunu değişik zâviyelerden görenler de vardır. Bunlara ilâveten Sekretarya'nın daha verimli çalışabilmesi için herhalde Teknik Yardım Bürosu ile Ekonomik ve Sosyal Meseleler Şubesinin birleşmesi şarttır.

(59) C. W. Jenks, «Some Problems of an International Civil Service,» *Public Administration Review*. Vol. III, No. 2, İlkbahar 1943, s. 94.

(60) Robert Kaplan, «Some Problems in the Administration of an International Secretariat,» *Columbia Journal of International Affairs*. Vol. II, No. 2, İlkbahar 1948, s. 35 - 36.

Bütçe konusunda Sekretarya gelirini arttırma yolları araştırılmalı ve bütçenin kaçta kaçının ne maksatla kullanılacağı kat'î olarak tespit edil-
melidir.

Halk efkârının aydınlatılması Birleşmiş Milletler'in hayatının idâmesi için şarttır. Sekretarya haber verme hizmetlerini arttırarak herkesde bir «Birleşmiş Milletler faaliyetine katılma hissi» yaratmalıdır. (61) Maama-fih, dünya vatandaşlarına Birleşmiş Milletlerin çok kuvvetli bir teşkilât olduğu duygusu verilmemeli, bilâkis, bu milletlerarası teşkilâtın ancak bütün hükûmetler ve halk tarafından desteklendiği takdirde yaşayabileceği fikri aşılmalıdır.

*Bunu yazan Toxin
Okuyanlar sağolsun...*

(61) Benjamin Cohen, «Information Services,» Annual Review of United Nations Affairs : 1951. op. cit., s. 137.